

Απόστολος Πιερρής

Για τις Θερμοπύλες

Το 480 π.Χ. συνέπεσαν Ολύμπια και Κάρνεια, τον τρίτο λοιπόν σεληνιακό μήνα του θέρους, την τρίτη ημέρα μετά την μάχη των Θερμοπυλών ελάμβαναν χώρα οι αγώνες των Ολυμπίων (Ηρόδοτος), που γίνονταν την 16η του μήνα αμέσως μετά την πανσέληνο, άρα θέτουμε την μάχη στις 13 του Αθηναϊκού Βοηδρομιώνα, που φέτος αντιστοιχεί στις 31 Αυγούστου.

Επέτειος μάχης Θερμοπυλών λοιπόν το 2020, Δευτέρα 31 Αυγούστου, σελήνη 13 ημερών. Τα 2500 χρόνια από την μάχη είναι βεβαίως του χρόνου, το 2021, γιατί δεν υπάρχει μηδενικό έτος στην αρίθμηση, αλλά αρχίζουμε να τα εορτάζουμε από φέτος.

Για τα γεγονότα έχουμε την λεπτομερή διήγηση του Ηροδότου, γεννημένου λίγα χρόνια πριν την μάχη και πρώτου μεγάλου «ιστορικού» με την Ελληνική έννοια του όρου. Η εξιστόρηση των εξελίξεων στον Διόδωρο προέρχεται κυρίως από τον σπουδαίο ιστορικό του 4^{ου} αιώνα Έφορο. Του Κτησία τα «Περσικά» χρησιμοποιούνται με περίσκεψη. Συμπληρωματικές, συγκριτικές και αντιθετικές πληροφορίες παρέχει το αποδιδόμενο στον Πλούταρχο έργο «Περί της Ηροδότου κακοηθείας» με αναφορά παλαιών πηγών. Διάσπαρτες ειδήσεις υπάρχουν σε αρχαίους συγγραφείς.

Για το νόημα των Θερμοπυλών επιχωριάζει πολλή περιουσία λόγων και λίγη ουσία νου. Σκοπός είναι φυσικά να νιώσουμε και να καταλάβουμε το πνεύμα του συμβάντος όπως το βίωναν και το νοούσαν οι Έλληνες και ειδικότερα οι Σπαρτιάτες. Αναζητούμε πρωτίστως την αυθεντική Δωρική

αξία, το μόνο Σπαρτιατικό Απόλυτο, τον νοηματικό άξονα της ανθρωπίνης ύπαρξης κατά την Επανάσταση του Απόλλωνα, και μετά την πρόσληψη αυτού του απόλυτου της Καινής Διαθήκης του Ελληνισμού από τους άλλους Έλληνες στην αρχαιότητα, και, σε διευρυνόμενους κύκλους, από τους άλλους πολιτισμικούς λαούς εν συνεχεία.

Πάντως δεν ψάχνουμε για την τετριμμένη λύση. Ανδρεία και φιλοπατρία είναι αρετές κοινές, διαδεδομένες παντού και πάντοτε γνωστά και άγνωστα ευρέως. Και η αυτοθυσία δεν φτάνει να εξηγήσει την Δόξα των Θερμοπυλών. Πρόκειται για κάτι ασύγκριτα υψηλότερο. Ούτε η πειθαρχία, ούτε κανένα «χρέος» (έννοια αλλότρια και ξένη της Ελληνικής αξιολογίας), ούτε καν ο ηρωισμός αγγίζουν την ουσία του φαινομένου. Από ήρωες παντός τύπου έχει γεμίσει ο κόσμος. Άλλωστε το Δωρικό βίωμα και το Απολλώνιο πνεύμα αντιστατεί και υπερβαίνει το πάθος της ύπαρξης, την τραγωδία του ερριμμένου στον χρόνο ανθρώπου, την αγωνία του Λαβυρίνθου, την ηρωική στάση και πράξη απέναντι στην ανελέητη μοίρα του κόσμου, στην ασήκωτη ανάγκη του γίνεσθαι. Ή αυθεντική Δωρική πνοή δεν αναγνωρίζει ούτε τους Θεσμούς των Μυστηρίων της Χθονός ούτε τον Νόμο του Κυρίου των Δυνάμεων.

Ούτε βέβαια πολέμησε τότε στις Θερμοπύλες η βαρβαρότητα απέναντι σε αξίες και ιδανικά.

Έχω γράψει: «Όλοι έχουν αξίες και ιδανικά. Διαφέρουν στο ποιά συγκεκριμένα. Και οι Πέρσες είχαν φυσικά. Π. χ. όταν ο πρέσβυς της Σπάρτης προτείνει στον Κύρο μετά την νίκη του επί του Κροΐσου και της Λυδικής αυτοκρατορίας την αναγνώριση του διπολισμού με όριο το Αιγαίο, αλλά τον προειδοποιεί να μην αναμιχθεί στα πράγματα του Ελλαδικού χώρου, ο Κύρος απαντά ρητορικά μεν αλλά μιλώντας στους παρευρισκόμενους Έλληνες ότι δεν θα δεχθεί εντολές από ανθρώπους που έχουν θεσμοθετημένη την απάτη ως αγορά και ως εμπόριο. Πολιτισμική διαφορά τονίζει ο βασιλεύς των βασιλέων Και οι Πέρσες τιμούν περισσότερο από όλους τους άλλους ανθρώπους την πολεμική ανδραγαθία, μας λέει ο Ηρόδοτος. ... Οι Πέρσες είχαν για υπέρτατη αξία την αλήθεια και φιλαλήθεια (έτσι εκφράζεται η καλή αρχή του Ιρανικού δυισμού, ο Αχουραμάζδα). Το ψεύδος είναι από την αρχή του Σκότους, τον Αριμάν. Κατηγορούσαν τους Έλληνες, ιδίως τους Ίωνες, για δολιότητα, πονηρία και υποκρισία.

Επί πλέον οι αυτοκρατορίες της ανατολής ήσαν κατ' εξοχή πολιτισμένες από χιλιετίες πριν τα Μηδικά. Σύνθετες δομές εξουσίας και αποτελεσματικά διοικητικά συστήματα, γραφειοκρατίες, αυτόνομες περιφερειακές εξουσίες και κεντρικοί επιθεωρητές, ανεπτυγμένες οικονομίες, λεπτομερή και ισχυρά νομικά πλαίσια, κράτος δικαίου με

έλεγχο των δικαστικών κρίσεων, μεγαλουπόλεις και άνεση βίου. Με τα σημερινά κριτήρια του πολιτισμού, οι αυτοκρατορίες της ανατολής ήσαν πολιτισμένες, και οι Ελληνικές πόλεις υπανάπτυκτες. Ακόμη και η Αθήνα του Χρυσού Αιώνα δεν είχε αποχετευτικό δίκτυο, - αλλά ο Περικλής έκτιζε "μυριοτάλαντους ναούς" (Παρθενώνα, διαμόρφωση και ανάπτυξη μεγάλης κλίμακας της Ακρόπολης, Τελεστήριο Ελευσίνας κλπ.) κατασπαταλώνοντας τους φόρους των Ελλήνων, όπως τον κατηγορούσε η αντιπολίτευση. Για την Σπάρτη δεν μιλάω, οι "πολιτισμένοι" σήμερα θα την θεωρούσαν σαν μεγάλο χωριό, μέχρι το 550 π. Χ. δεν είχε καν κάποιο κτίριο της "προκοπής", (άλλωστε το απαγόρευε Ρήτρα του Λυκούργου), - αλλά και μετά (όταν μειώθηκε de facto, χωρίς τροποποιήσεις, η απόλυτη τήρηση του Λυκούργειου "Κανόνα"), και τότε σωστά το τοποθετεί ο Θουκυδίδης - αλλού έγκειται η μεγαλωσύνη της.

Η απόλυτη όντως αντίθεση Έλλην - Βάρβαρος δεν έχει καμιά σχέση με την έννοια Πολιτισμένος - Υπανάπτυκτος. Με βάρβαρος οι Έλληνες εννοούσαν όλους όσους δεν συμμετέχουν στον νέο άξονα της ιστορίας, δεν νιώθουν δεν βιώνουν και δεν κατανοούν την νέα επαναστατική ιδέα ότι πάνω από όλες τις ανάγκες του χρόνου και τις μέριμνες για την αποτελεσματική διαχείρισή τους (στους τρεις πυλώνες που λέω, την διαιώνιση του είδους, την επιβίωση και τον ζωτικό χώρο ασφάλειας, από τους οποίους εκπηγάζουν όλοι οι κώδικες οικογένειας, θεσμών και ηθικής, οικονομίας και δομών εξουσίας), - ότι πάνω από όλα τα χρήσιμα για τις ανάγκες του χρόνου κείται η λαχτάρα του ανθρώπου για αιωνιότητα και ότι αυτή σημαίνει τελειότητα. Πολιτισμικά Έλληνας είναι αυτός που ξέρει για την βασιλεία του Κάλλους, ότι το σύμπαν είναι "Κόσμος", όμορφο αρμονικά συντεταγμένο και δομημένο πράγμα σαν ένα όμορφο γυμνασμένο ανθρώπινο σώμα, και ότι γι αυτό υπάρχει και δεν είναι όλα μηδέν! (Heidegger, Dostoevsky etc.). Έλληνας είναι αυτός που "πιστεύει" στο Κάλλος, την τελειότητα, την Μορφή (με την ειδική κλασσική έννοια), και ότι αυτό είναι ισχυρότερο από τις χθόνιες γονιμότητες και τους κυρίους των δυνάμεων και τις powers to be. Όσοι έχουν αυτήν την "πίστη" ρωτάνε γαι το μέλλον τον Απόλλωνα που ξέρει όλα τα μυστικά του χρόνου χωρίς να ενδιαφέρεται για τα χρονικά και του χρόνου τα πράγματα, αλλά μόνο για την χαρά του Κάλλους, την παιδιά της ακμής της ύπαρξης και την εορτή της αιωνιότητας στα στάσιμα του χρόνου! [Εδώ βρίσκεται όλη η θεωρητική επεξεργασία μου].

Βάρβαροι λοιπόν με την αρχαία έννοια είναι όλοι οι αμέτοχοι του νέου ιδεώδους, είτε είναι οι πρωτόγονοι και άγριοι και ημιάγριοι είτε οι πολιτισμένοι της επιτυχημένης διαχείρισης των αναγκών του χρόνου, είτε στην Ανατολή τότε είτε στην Δύση τώρα.

Μια ωραία εκδοχή δίνει ο Schiller (αν και ρωμαντικός αλλά φυσικά με τον έρωτα του κλασσικού). Διακρίνει τους "άγριους", στους οποίους η φύση

δεν έχει κανένα κανόνα, από τους "βάρβαρους", στους οποίους η φύση καταπιέζεται από τεχνητούς κανόνες, από "πρέπει" και δέοντα και υποχρεωτικά. Αντιπαράθετε και στα δύο τον πραγματικό πολιτισμό, που θεωρεί τον Κλασσικό Ελληνικό, όπου οι "αρχές" είναι σε απόλυτη συμφωνία με την φύση, σαν το άνθος της. (Έχει πιάσει ακριβώς αυτό που έκανε ο Λυκούργος). Βάζει φυσικά την Ευρώπη στην βαρβαρική κατάσταση - Οι καλύτεροι Ευρωπαίοι είναι με μας, γι αυτό μας αγαπάνε και μας σέβονται τους κλασσικούς από μας και μη νεοέλληνες!».

(από επιστολή μου)

*

Οι Θερμοπύλες συνιστούν κάτι απολύτως ιδιαίτερο και μοναδικό. Κάτι που δεν έχει αναφορά σε τίποτα άλλο εκτός από τον εαυτό του, που δεν είναι απλά πολύ χρήσιμο για κάτι άλλο. Οι Θερμοπύλες είναι φαινόμενο αυθύπαρκτο και αυτοσκοπός. Μια αποκάλυψη του Είναι.

Ο Λεωνίδας και οι 300 δεν είναι ήρωες. Είναι ισόθεοι, ισολύμπιοι, σαν τον Ηρακλή (τον ρωμαλέο νικητή των άθλων του βίου), τον Λυκούργο (τον σοφό νου των έργων του φωτός) και τον Ιπποσθένη (τον ολυμπιονίκη της σωματικής γυμναστικής μορφής) της Σπάρτης. Πραγματώνουν την ιδεώδη αδελφότητα θεών και ανθρώπων (όταν αυτοί φθάνουν στην παντελή ακμή της ύπαρξής τους) που υμνεί ο Πίνδαρος εκείνα ακριβώς τα χρόνια. Η τελειότητα δεν υπόκειται στην λογική του χρόνου, αδιαφορεί και δεν χρειάζεται τον χρόνο, δεν τον έχει ανάγκη γιατί ακριβώς δεν της λείπει τίποτα. Η τελειότητα είναι η αιωνιότητα.

Αυτό ακριβώς λέει το επίγραμμα του Σιμωνίδη που του ζήτησαν οι Σπαρτιάτες για να βάλουν στο μνήμα του Λεωνίδα με την στήλη των 300 ονομαστί αναφερομένων, έξω από το τέμενος της Χαλκιοίκου, εκεί που στους χρόνους της παρακμής και της νέκρας έγινε η σκηνή του θεάτρου.

*

[(Αντιγράφω πάλι από γράμμα μου).

«Την δόξα της τελειότητας επιζητούσαν οι Σπαρτιάτες. Αυτό τονίζει ο Σιμωνίδης: "ευκλής", "καλός" (=όμορφος), ο θρήνος μεταμορφώνεται σε μνήμη του μεγάλου και του υψηλού (γιατί αυτά "μένουν", τα μικρά τα καταπίνει ο χρόνος όπως ο Κρόνος τα παιδιά του), και ο οίκτος μεταβάλλεται σε παιάνα επαίνου.

Ο τάφος τους είναι βωμός, δηλαδή έγιναν θεοί σαν τους Ολύμπιους - όχι λοιπόν ήρωες (!) που είχαν άλλου είδους λατρεία, όχι σε βωμούς.

[Το βάθρο του κολοσσικού αγάλματος του Απόλλωνος στις Αμύκλες ήταν σχηματισμένο σε μορφή βωμού, όντας τάφος το Υακίνθου. (Παυσανίας, ΙΙΙ, 19, 3). Η μετατροπή στην λατρεία της Ολύμπιας αιώνιας θεότητας από εκείνη του Χθόνιου νεαρού θεού του περιοδικού θανάτου και της αναστάσεως συμβολίζεται με αυτόν τον συνδυασμό].

Το μνημείο στην Σπάρτη με το κενοτάφιο του Λεωνίδα και τα ονόματα όλων των πεσόντων (στον δρόμο μπροστά από το θέατρο που δεν υπήρχε, αλλά τη θέση του είχε ο μεγάλος χώρος του ιερού της Χαλκιοίκου), είναι "σηκός", το κύριο μέρος ναού, σαν σε Ολύμπιους, και εκεί κατοικεί, λατρεύεται η "ευδοξία της Ελλάδος".

Το δικό τους εντάφιο δεν θα το μαυρίσει, εξαφανίσει ο χρόνος που δαμάζει τα πάντα εκτός από την τελειότητα που είναι η ίδια η αιωνιότητα.

Τί άφησαν διαρκώς παρόν αθάνατο ο Λεωνίδας και οι 300;

(α) "μέγαν κόσμον αρετής", την υψηλή ομορφιά της αρετής τους (αρετή με την αρχαία έννοια, αραρίσκω, αρμονία, άριστος, που σημαίνει την αρμονική κατάσταση, μορφολογική τελειότητα, που θεμελιώνει λειτουργική δεξιότητα, αποτελεσματική ικανότητα). Και

(β) "άέναον κλέος", αιώνια δόξα.

Η έμφαση είναι στην δόξα του "τέλους". Ούτε καν για ελευθερία δεν λέει τίποτα το δοξαστικό επίγραμμα. Το "τέλος" του Ελληνισμού, ο σκοπός χάριν του οποίου γίνονται τα άλλα χωρίς αυτός να γίνεται προς χάριν άλλου πράγματος και για την χρησιμότητά του σε κάτι άλλο, είναι η τελειότητα, το Κάλλος με την πλήρη του έννοια. Η ελευθερία χρειάζεται για να μπορεί να επιτυγχάνεται το τέλος της φύσης μας, η ολοκλήρωση της ταυτότητάς μας»].

[Το επίγραμμα του Σιμωνίδη στην Σπάρτη δείτε στο κείμενό μου για «Το Νόημα των Θερμοπυλών»].

Εις επικουρία αυτής της θεμελιώδους αναζήτησης δείτε την μελέτη μου, ανηρτημένη μεν στον ιστότοπο του Ινστιτούτου, υπό τον τίτλο *«Το Νόημα των Θερμοπυλών»*.

29 Αυγούστου 2020